

Елизавета Матковська,
студентка IV курсу
вокального відділення
Хмельницького музичного коледжу
(науковий керівник –
Світлана Цимбалюк,
викладачка-методистка)

ОБРЯД ВИПІКАННЯ КОРОВАЮ НА ДЕРАЖНЯНЩИНІ

Станом на сьогодні гостро постає питання у збереженні та відтворенні народної усно пісенної творчості. Як зазначає О. О. Дудар: «Йдеться не тільки про її фізичне збереження у вигляді публікацій та фоноархівів, функціонування у так званих вторинних формах, тобто використання самодіяльними та професійними колективами, а й питання формування наукового погляду на фольклор як духовну цінність, як частини культури українського народу в органічній єдності з філософією, історією, мовою» [3, с. 92].

Ми розглянемо особливості обряду весілля, які притаманні саме нашому подільському регіону. За обсягом матеріалу, весілля не має собі рівних серед інших жанрів фольклору. Слід зазначити, що на Деражнянщині, де я здійснюю свої записи, весільні обрядові пісні збереглися найкраще, проте, через низку чинників в побуті вже майже не використовуються.

Випікання короваю – один із надзвичайно цікавих обрядів весільного дійства, який за звичай, супроводжувався піснями. Багато з них зберегла в пам'яті і виконала Віра Пилипівна Ваврух (с. Пилипи Деражнянської громади). Такі пісні на весіллі співають переважно молодіці та старші жінки.

Коровай був головним обрядовим хлібом на весіллі.

*Короваю-короваю, 2
Я ж тебе за хліб ма(ю).*

Його випікали, як правило, і в молодого, і в молодої. Для цього вся родина зносила на коровай яйця, цукор, масло, муку. Перед кожною дією, в тому числі і вимішуванням короваю, коровайниці тричі просили благословення:

*Благослови, Боже, 2
І отець, і мати,
Своєму дитяті
Коровай розчиняти.*

*Благослови, Боже, 2
І отець, і мати,
Своєму дитяті
Коровай виробляти.*

Як зазначає В. К. Борисенко: «Місити і випікати коровай могли тільки ті жінки, які виходили заміж один раз і жили в злагоді зі своїми чоловіками» [1, с. 217]. Також важливою умовою були родинні зв'язки: на роль коровайниць брали переважно родичів та лише в парній кількості. «Часто вживаний образ Дунаю, – зазначає С. В. Маховська, – здавна вважають символом межі, яка розділяє світ живих і світ мертвих. У весільних піснях дунай – образ вільного дівочого життя. Перехід, переправа через річку, пиття води у весільній пісенності означає шлюб, перехід з одного роду в інший, зі світу своїх до світу чужих» [5, с. 114].

*Не носіте води з дунаю, 2
Не місіте чужі короваю,
Не носіте воду з кирниці,
Місят коровай сестриці.*

При виготовленні короваю співали:

*Ніхто не вгадає, 2
Шо в нашому короваю:*

*З трьох кирниць водиця,
З трьох млинів мукиця,
З трьох городів квіти,
Щоб любилися діт(и).
В нашій короваї
З семи кирниць водиця,
З семи полів пшениця,
З семи городів квіти,
Щоб любилися діт(и).*

«Жоден з народних обрядів, – як пише С.Й. Грица, – не обставлений такою кількістю ритуальних магічних дійств, як весілля, основною суттю яких є привороження добра й щастя молодим, плодючості роду»[2, с. 77]. Перед випіканням короваю, коровайниці обов’язково мили руки. Воду, в якій вони це робили засовували під постіль аж до того моменту, поки коровайниці не «вироблять» коровай.

*Короваю-короваю, 2
Я ж тебе прибира(ю):
То рожу, то квіти, 2
Щоб любилися діт(и).*

Далі вони діставали воду, знову мили руки. Після цього вмивали всіх, хто допомагав робити коровай, і приказували:

«Вмиваю-вмиваю, щоб ви були пишні, величні, перед Богом, перед людьми і перед своїми дітьми/чоловіком»

Після цього коровай відправляли в піч, при цьому говорячи:

«Рости, короваю вищий аж від плота, кращий від золота.»

Воду виливали під солодке дерево. Культ печі, родового вогню – характерна риса міфологічного світогляду українців. Це хатне вогнище, так звана «опікунка дому». У весільних піснях піч символізує родинне вогнище.

*Піч наша регоче, 2
Бо короваю хоче,
Туди-сюди хилитається,
Короваю дожидаєть(ся).*

«До обрядової музики весілля, – як зазначає А.І. Іваницький, – належать пісні двох груп: типу ладкань і «журні» пісні. Наспів ладкань – обов'язковий компонент весілля. У кожній місцевості таких наспівів побутує 2-4. Якщо наспівів-ладкань в кожній місцевості 2-4, то, зрозуміло, що під них співаються десятки, сотні пісенних текстів – цілі групи.» [4, с. 114]. Весільні пісні переважно виконуються жіночими гуртами, здебільшого в унісон чи незначним розбіганням голосів, утворюючи гетерофонну фактуру або терцієве багатоголосся.

Отже, весільні пісні Поділля з огляду поетики, зокрема символіки, своєрідні. Локальна народнопоетична традиція споріднена із всеукраїнським фольклорним процесом та проявляється у побутуванні однакових образів, мотивів, символіки. Разом з тим, обрядовому пісенному фольклору Поділля властиві регіональні риси, спричинені історичними, соціальними, мовними та іншими факторами.

Список використаної літератури

1. *Борисенко В. К.* Поділля (Весільні звичаї та обряди) // Історико-етнографічне дослідження. Київ: Видання незалежного культурного центру «Доля», 1994. С. 217.
2. *Грица С. Й.* Українська фольклористика XIX – початку XX століття і музичний фольклор. Київ-Тернопіль: «Астон», 2007 р. С. 77–80.
3. *Дудар О. О.* Нові записи подільських пісень зимового календаря // Матеріали обласної науково-практичної конференції [Фольклорна спадщина та етнографія: шляхи збереження і розвитку] (15 грудня 2004) Хмельницький, 2006. С.92.
4. *Іваницький А. І.* Українська народна музична творчість. Київ: «Музична країна», 1990. С.114.
5. *Маховська С. В.* Космологічна та атрибутивна символіка народних пісень Поділля // Матеріали Всеукраїнського науково-методичного семінару [Виховний потенціал українського народного мистецтва, фольклору, обрядовості та звичаїв у роботі навчально-виховних закладів] (12 березня 2008 року) Хмельницький, 2008. С. 129–132.